

Acésta fôia ese
cate 3 côle pe luna
si costa 2 fiorini v. a.
pentru membrii aso-
ciatiunei, éra pentru
nemembrii 3 fr.
Pentru strainatate
10 franci cu porto
postei.

TRANSILVANI'A.

Fôia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Abonamentul se
face numai pe cate
1 anu intregu.
Se abonéza la Comi-
tetulu asociatiunei in
Sibiiu, séu prin posta
séu prin domni co-
lectori.

Nr. 18.

Brasiovu 15. Septembre 1870.

Anulu III.

Actele adun. gen. tienute in Naseudu la 8. 9. 10. Aug. a. c.

Cuventulu Ecsel. sale dlui presiedente Lad.
B. Popu la deschiderea adunarei.

Stralucita adunare! Prea onorati domni si frati!

Candu in ante cu 10 ani mai multi barbati devotati causei natiunale, petrunsi de convingerea, ca ce nu pôte unulu, seu nu potu mai multi singuratici, aceea potu mai multi intruniti la olalta; candu — dîcu — au intreprînsu infiintiarea asociatiunei trans. etc., de siguru ca nu multi se voru fi afluu între densii, cari se-si fi adusu aminte, ca nu voru trece 10 ani si romaniloru trans. nu li va remané alta cale, pe care intruniti la olalta se póta lucrá pentru inaintarea fericirei si prosperarei natiunale, decâtu singura acést'a asociatiune! — Nu au potutu se-si aduca aminte domniloru! pentruca chiaru atunci incepù a surîde natiuniloru una radia de sperantia pentru unu venitoriu mai ferice, chiaru atunci se aratá unu prospectu mai chiaru, cà si natiunile cá atari, voru concurge la conducerea si asiediarea destineloru patriei lor — care radia inse pentru noi romanii, durere! curendu dupa acea s'a stinsu, si prospectulu s'a nemicitu, ni s'a ascunsu! si astadi dloru! respinsi deocamdata si pe alte terene de lucrare intrunita, suntemu restrinsi singuru numai la acést'a asociatiune! Acést'a inpregiurare inse nu trebuie se ne descurageze, din contra chiaru acést'a se ne servésca de indemn si se ne inbarbateze mai multu la lucrare intrunita pentru ajungerea scopuriloru asociatiunei, cari sunt literatur'a romana si cultur'a poporului romanu; pentruca — cultur'a poporului si literatur'a sunt factorii cei mai potenti ai inaintarei si prosperarei, precumu si ai esistintiei natiunale.

Unu morbosu, dloru, — unu bolnavu — numai pàna atunci este si trebuie se fia ingrigiatu pentru sanatatea si viét'i'a sa, pana ce nu i-a cunoscutu mediculu bôl'a, si nu scie ce medicina se aplice, — cunoscfundu'i inse doctorulu bôl'a, si aplicandu medicamentele necesarie — morbosulu dupa Ddieu e cá scapatu: asia e si cu morbosulu corpu alu suferindei nôstre natiuni. — Pana ce nu au venitu barbatii natiunei nôstre la cunoscintia, ca lipsindu-i acesteia cultur'a intelectuale si starea ei materiale-asecurata, morbulu ei pôte deveni letalu, de môrte, si cà numai singure aceste i potu asecurá viét'i'a si prosperarea ei, pàna atunci trebuia si acumu aru trebui se desperamu despre unu venitoriu mai bunu si mai ferice,

ba chiaru si despre esistinti'a nôstra natiunale in venitoriu.

Dupace inse, fratiloru! amu afluu calea, amu afluu midiulócele, prin cari potemu se ne asecuramu esistinti'a si venitoriuu nostru, de atunci, fratitoru, de candu s'a infiintiatu asociatiunea trans. etc., de atunci numai dela noi a depinsu si numai dela noi va depinde, cá in mani'a tuturoru asupririloru si neindreptatiriloru ce ne impresorá pre alte terene — pe terenulu, pe care stamu aici, éa asociatiune pentru etc. se esistamu si se prosperamu, si pe care terenu nu ne va puté respinge nimene, daca lu vomu sci apretiu noi insine si daca in locu de a trage unii intr'o parte altii intr'alt'a, in locu de a lucrá unii spre stricarea si slabirea altor'a cá se ne redicamu persónele nôstre, vomu ajutá si inaintá numai binele publicu!

Cultur'a poporului, fratiloru! si literatur'a romana! aceste duoe sunt medicamentele nôstre, aceste duoe sunt paladiulu esistintiei nôstre natiunale! aceste a le aplicá, a le cultivá si a le nutri si-a luat de scopu asociat. trans. etc.

Cultur'a poporului! Nu odata amu auditu pe fratii nostri de pe la sate dicendu: dá de ce se-mi dau eu copii se invetie? voru traí si ei fara invetiatura, cumu au traitu mosii si stramosii mei; — la ce se invetie, cà totusi nu potu fi toti popi si domni! — Nu asia fratiloru, nu, nu pentru acea trebuie se invetie copii sateniloru, cá se se faca totu preoti si domni din ei, — nu, ci cá se se faca ómeni întiepleti din ei! ómeni adevirati, pre cari se nu-i póta injugá, insielá si despoiá cei invetiati si iscusiti, cumu insieli si injugi vit'a, de si acést'a este cu multu mai tare, — déca ei lipsesce mintea!

Nu la cultura in intielesulu acela, trebuie se nesuimu noi, cá se ésa din totu fiulu sateniloru càte unu preotu, advocatu, ampoiatu, cu unu cuventu de aceia, cari se-si castige pana de tóte dilele cu pén'a — nu; — pentruca acést'a neci ca e cu putintia, cà de si in sinulu poporului nostru se afla talente cá neci la unulu din celelalte popóra ale patriei, ne aru lipsi inse midiulócele tóte aceste talente a le cultivá dupa cerintiele tempului presente. — Dara neci ca aru fi de fofosu pentru toti, pentrucà tragenduse poterile dela lucrarea pamentului, dela maestrii etc., nu amu avea cu ce ne nutri, neci cu ce ne inbracá! — Cultur'a poporului in intielesulu acela trebuie se o sprijinimu si inaintamu noi, cá se-lu instruamu si invetiambu a-si cunósce nu numai obligatiunile si dato-

rintiele, ei si drepturile sale, — se-lu luminamu si se-lu invetiamu, cumu are de a-si aperá, conservá si inmultí averea sa, ne lasandu-se a fi instrumentu jucaría si papusia in man'a iscusitiloru si a insielatoriloru, cari ei rapeseu averea, ei surupa starea materiale; — se-lu invetiamu si instruamu, in ce modu si pe ce cale póte se scótia mai multu rodú din pamentulu ce-lu lucra cu sudórea fetiei sale; — se-i aratamu si deschidemu calea, pre care se-si póta castigá pana, si atunci, déca-i lipsesce pamentulu de ajunsu — se-lu indrumamu la industria si la maiestrii si la alte moduri de castigu, cari asecuréza unu traiu alu vietiei cu multu mai usioru decâtu lucrarea cea grea si de multe ori nemultiámítória a pamentului! astfeliu de cultura a poporului inaintata si asecurata, e asecuratu si venitoriulu si esistinti'a lui si prin elu esistinti'a nóstra natiunale!

Alu douilea scopu ce si-a propusu asoc. nóstra e literatur'a romana! Ce e literatur'a unei natiuni? e istori'a ei, e complexulu tuturor nesuintieloru, fapteloru si scopuriloru ei! e monumentulu celu mai maretiu, celu mai tare alu esistintiei unei natiuni, care prin neci unu evenimentu, neci o furtuna nu póte se se derime, se se ruineze. Monumentele de metalu, de pétra, fia cátu de tari, le strica, le derima tempulu, — literatur'a nu! literatur'a se póte numí eterna. Ce monumentu mai demnu si mai duratoriu putemu noi dara pune natiunei nóstre, decâtu marindu, sporindu si infrumsetiandu literatur'a romana.

In cátu a ingrigitu asociatiunea nóstra de cea d'anteia, (de cultur'a poporului) si in cátu a cultivatu si inaintatu a duo'a (literatur'a) nu vreu se examinezu astadi, imi tiénu inse de datorie astadi, candu ultim'a óra sunt fericitu a vorbi din scaunulu presidiale, a face amintire despre cele doue rezultate mari si momentóse, ce le pote aratá asociatiunea nóstra in acesti trei ani din urma, adeca intemeierea fóiei asociatiunei prevediuta in §. 33 alu statuteloru si a agentureloru tienutale; — mai incolo a trage atentiunea onoratei adunari generale spre cele doue scopuri ale asociatiunei nóstre, adeca alu inaintarei literaturii romane si alu culturei poporului si a ve rugá domniloru, cá la aducerea decisiuniloru asupra budgetului se binevoiti a nu perde din vedere aceste doue scopuri principali ale asociatiunei!

Publiculu romanu a inbratiosiatu cu caldura si a accursu totudeauna cu mare zelu intru ajutorirea asociatiunei; dovéda deplina sunt rezultatele adunariiloru gener. mai alesu ale celoru trei din urma, dara cu deosebire alu acestei adunari, alu adunarei de fatie! Pentrucá ce insemnéza alt'a multimea acea numerósa ce e adunata aici, decâtu ca asociatiunea care si tiene adunarea gener. astadi, e inbratiosiatu cu caldura si cu zelu de catra publiculu romanu; decâtu ca publiculu romanu se intereséza de prosperarea ei, ca publiculu romanu cunósce insemnatarea si puterea asociatiunei! remane cá aceia, cari conducu afacerile ei

se lucre in spiritulu si in ductulu scopuriloru ce si-a propusu asociatiunea!

Neci unu tienutu din Transilvani'a pe unde s'au tienutu adunari gen. nu s'au aratatu mai cu multu zelu si simpatia catra adun. gen., decâtu districtulu Naseudului si inpregiurulu lui, dara neci ca este unu altu tienutu in Transilvani'a afara de Brasiovu, a carui poporatiune se fia facutu mai mari sacrificie pentru inaintarea culturei poporului si se fia datu mai multe dovedi, cá virtutea romana n'a apusu, si déca s'a si sugrumatu vr'odata, ea éra a inviatu, incátu poporatiunea din districtulu Naseudului! Cu totu direptulu se póte dice despre elu, ca virtus romana vediviva! Ve puteti dara intipui fratiloru Naseudeni cu cata placere, cu cáta multiamire si doru amu alergatu noi in midioloculu D-vóstre, de-si ati fostu uitatu a né chiamá in anulu trecutu in midioloculu D-vóstra! Dar sangele nu se face apa, cu tóte cá, pe cumu s'a vediutu, v'ati fostu superatu pre noi pentrucá nu amu venitu candu ne-ati chiamatu, totusi vedemu si suntemu convinsi, cá nu cu mai puçina iubire ne-ati primitu acumu, decâtu ne-ati fi primitu, acuma e anulu, pe candu ne-ati fostu chiamatu, pentru acea primiti salutarea nóstra fratiésca cu unu: bine v'amu gasitu. Ve salutamu fratiloru cu: Salve Romuli parva nepos! Dloru pre toti cari nu v'ati pregetatu ostentéla si ati alergatu la acésta adunare, cá se lucrati pentru inaintarea scopuriloru asociatiunei de o parte, éra de alta cá se conferiti la inaltierea si infrumsetiarea serbatórei cei mari natiunale, care astadi o prasnim! adeca aniversari'a nascerei asociatiunei! Ve salutu domniloru si ve rogu, cá cu cunoscut'a-ve promptitudine si zelu se conlucrati a terminá agendele acestei adunari gener. cu rezultate dorite!

A 10-a adunarea gener. a asociat. trans. o declaru de deschisa!

Propunere.

Permiteti-mi dloru, cá in ante de a trece la ordinea dilei, se-mi inplinescu o datorie santa, dara trista catra memori'a unui membru alu asociatiunei nóstre! Crudel'a mórte éراسi a rapitu din midioloculu nostru pre unu membru fundatoriu alu asociatiunei nóstre, pre fostulu advocatu, comite supremu, ablegatu dietalu si in urma septemviru la curi'a r. ung., pre Emanuilu Gozsdú. — Permiteti-mi onor. domni si frati! cá se sacrificu câteva minute din tempulu mesuratu pentru agendele adun. gener. — memoriei acestui frate alu nostru! Cu acestu sacrificiu ei suntemu datori lui nu numai cá unui membru fundatoriu alu asociatiunei nóstre, — ei mai multu cá unui promotoru potente alu culturei natiunale!

Una aparitiune memorabile in viétia, cá faptele publice, adeca faptele facute in interesu publicu, ale barbatiloru natiunali, raru se judeca cu cumpana dírépta, pâna ce acestia se afla in viétia; ba nu numai

cà nu se judeca cu cumpana drépta, ci pare ca intr'adinsu se micșioréza si se suspicionéza acele din partea unor'a séu invidiosi, séu ambiciosi, séu reutaciosi — voindu a le detrage valórea loru adevărata. De asemenea sórte a avutu parte si fericitul Emanuelu Gozdu! De 10 ani încóce de candu pasise si densulu cá romanu pre scen'a viétié publice si cá atare si-a manifestatu parerile sale, a avutu de a esperiá din partea unorú connatiunali ai sei — numai ura, suspicionare si batjocura. — Càti nu erau între acestia, cari in ambițiunea si orbiea loru ei denegau fericitul Gozdu ori ce simtiu natiunale, ei denegau iubirea si alipirea càtra natiunea sa.

Si spuneti-mi domniloru si fratiloru, care d'între romanii austriaci a datu dovedî mai invederate despre iubirea si alipirea sa catra natiune si resp. catra confesiunea sa, decâtu E. G.? mai invederate dicu! care a alergatu, a asudatu si a adunatu in viéti'a sa numai si numai pentru natiunea si resp. confesiunea sa! Unu barbatu care prin sudórea sa a adunatu una avere asia insemnata si care acést'a avere, avere de peste 300 de mii o lasa natiunei sale, — unu astfeliu de barbatu nu a potutu, cá in viéti'a sa se nu fia nutritu pururea cele mai curate simtieminte catra natiunea sa; — prin urmare inpregiurarea, cà parerile lui politice nu au conlucratu cu parerile unorú ómeni mai multu inflacarati si patimosi decâtu esperti si direpti, nu se póte adscrie neci decâtu lipsei de iubire si alipire càtra natiune, — ci trebue se se adscrie singuru si singuru numai convingerei cà acea ce a tienutu si a crediutu, a tostu in interesulu natiunei sale!

In onóre si reputatiune nu a potutu cadea E. G. in viéti'a sa in antea connationaliloru sei celoru justu neci odata; — dupa mórtea lui credu cà si judecatorii lui cei preocupati se voru fi luminatu si indreptatu!

Numele si memori'a lui E. G. voru remané pàna ce va mai ecsiste numele de romanu. Eu urezu cá eterna se fie memori'a lui!

Cuventu la inchiatierea adun. gen. a asoc. dela Naseudu.

Si asia cu ajutoriulu lui Dumnedieu si cu patriotic'a conlucrare a dvóstra amu terminatu agendele adunarei gen. a X.! Dea Dumnedieu cá conchisele ce au adusu acést'a adunare, si faptele ce a indeplinitu se fia spre folosulu, inaintarea, onórea, marirea si prosperarea natiunei! Dea Ddieu cá in cei trei ani venitori inca si mai multa propasire se póta aratá asociatiunea pe càtu a aratatu in cesti trei ani trecuti. Ajute Ddieu, cá asociatiunea transilvana se fia mama buna si potente, cá se póta priveghiá asupra sórtei fiiloru ei, cá se-i póta aperá si educá; — si pentru cá se póta acést'a, ve rogu dloru, cá precumu pàna aci, asia si de aci inainte se nu subtrageți ajutoriulu si spriginulu datu asociatiunei! Ve rogu cá se indemnati si pre altii la spriginirea asociatiunei, pentru cá cu càtu voru fi mai multi spriginitori, cu atát'a

vomu ajunge mai usioru si mai curendu la scopulu, ce si l'a propusu asociatiunea. Se ne aducemu aminte totudeauna candu ne aflamu inprasciati si izolati unii de alti — cà nu suntemu singuri, cà nu suntemu slabi cumu ne intipuimu in singuratatea nóstra, ci suntemu mai multi, precumu ne vedemu astadi, suntemu tari si puternici, cumu ne simtimu astadi, vedindu-ne atàtia intr'unu locu! Totu asia se ne intipuimu, pentruca de si ne va despartí loculu si spatiulu, dara scopulu la care nesuimu ne va inpreună totudeauna, si inpreunati, uniti in simtiri si in fapte vomu fi destulu de tari, spre a ajunge scopulu ce ni-lu propunemu. Catra dvóstre me intoreu acuma fratiloru din districtulu si din orasiulu Naseudu! Una multime mare de membri ai familiei celei mari, care o numimu natiunea romana, au alergatu la dvóstra, au venitu cá se cunósca pre fratii loru aceia, cari pentru inaintarea culturai poporului au facutu mai multu decâtu au facutu — au pututu se face — tóte celelalte tienuturi ale patriei la olalta, luandu afara Brasiovulu, — au venitu la casele dvóstre, cá se se bucare si desfateze inpreuna, precumu se aduna se bucura si desfatedia d'in candu in candu membri unei familie private. Amu venitu fratiloru la dvóstre, de si nu ne ati chiamatu in estu anu, amu venitu, cà-ei v'amu cunoscutu simtiemintele cele bune catra famili'a nóstra cea mare si nu ne amu indoitu neci unu momentu, cà aceia, cari asia multu au jertfitu pentru scóte, pentru luminarea poporului, ne voru primi cu caldura pre aceia cari asemenea se nesuescu a inaintá cultur'a poporului. Nu ne amu indoitu ca de si nu ne-ati chiamatu, totusi candu ne veti vedea in midiuloculu dvóstre, ne veti primí cu acea iubire si placere, cumu primesce unu frate pe fratele seu pre care nu l'a vediutu de multu. — Si intr'adeveru ca una primire mai buna, mai caldurósa si mai marétia, decâtu acea ce ni-ati pregatitu si facutu noue, neci ca amu potutu asteptá, neci ca ne-ati fi potutu face! Pentru care din adânculú ânimei nóstre ve esprimamu si ve aducemu fratiésc'a si caldurós'a nóstra multiamita. asemenea multiamita aducemu comitetului arangiatoriu, care nu a crutiatu neci ostenála neci spese pentru de a ne face placuta si animata petrecerea nóstra la acést'a adunare gen. Mai incolo comunelorú si privatiloru, cari s'au facutu membri fundatori, ordinari si pe viéti'a! si prin acést'a au ajutatú si promovatu ajungerea scopuriloru, cari si le-a propusu asociatiunea. In urma celoru ce au venitu la adunare, atátu membrii càtu si nemembrii, cari au infrumsetiatu serbatórea acést'a natiunale, éra cu deosebire fratiloru nostri din Marmatia, Chioaru, Selagiu, Satumarú si din partile Biharului, cari precumu in cei trei ani din urma, asia si in acestu anu nu au crutiatu spese, nu fatige pentru de a potea asistá la acést'a unica, si a inaltia splendórea acestei maretie serbatori natiunale, presentia loru in midiuloculu nostru a lasatu cele mai dulci suvenire in ânimile nóstre!

Permiteti-mi acuma dloru, a'mi luá remasu bunu antei dela acestu orasiu, dela acestu locu, de care pre mine me léga triste, dara totusi dulci suveniru — candu anteia óra inainte cu 26 de ani amu esitu la arena, amu pasitu pe scen'a vietiei publice si m'amu inbulzitu cá aperatoriu alu unei cause direpte, amu fostu silitu a cautá scapare si asilu dinaintea contrariloru — si l'amu aflatu aici in Naseudu, la fericitulu vicariu Ioanu Marianu, unde cu asemenea fericitulu Barnutiú fostulu meu colegu am petrecutu mai multe septemani! Triste dar totusi dulci sunt suvenirile de suferintie, — déca aceste au adusu fruptulu loru! si suferintiele nóstre de atunci au adusu frupte multe si bune, le cunósceti! Remasu bunu locu fericitu, pre care jacu osamentele celui mai bunu parinte alu acestui districtu, celui mai sinceru romanu! si celui mai bunu amicu alu poporului! Remasu bunu toturoru, locuitoriloru acestui districtu! Dílele si órele petrecute in midiuloculu dvóstre au lasatu o dulce suvenire pentru totu-deauna in ánimelê nóstre. — In numele toturoru, cari s'au adunatu aici din alte tienuturi, ve rogu cá se ne pastrati si dvóstra aducerea aminte. — Si acuma fratiloru si domniloru membri ai asociatiunei, pofindu-ve la toti, cá Ddieu celu atátu potinte si induratu se ve duca in pace la vetrele si familielê dvóstre, ve rogu cá se-mi pastrati si mie iubirea si amicitia dvóstra si aducerea aminte! Se traiésca natiunea!

Raportulu secret. II. despre activitatea Comitetului Asociatiunei transilvane in decursulu anului 18⁶⁹/70.

Prea onorata adunare generale!

I.

Comitetulu Asociatiunei trans. pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu conformu §. 32 lit. g) din statute, are onóre prin subscrisulu, a' aduce la cunoscintia si apretiarea stralucitei adunari generale, lucrările sale cele mai importante de pre an. cur. alu Asoc. 18⁶⁹/70, carele espiréza cu present'a adunare generale.

Comitetulu in decursulu anului, ce espiréza degia, a tienutu 17 siedintie, dintre care fura ordinarie séu lunarie 10, ér' 7 estraordinarie. Comitetulu si-a tienutu de datoria principala, cá pre langa alte afaceri curente, se se ocupe mai inainte de tóte cu punerea in lucrare a concluseloru aduse in adunarea gener. tienuta la Siomeut'a mare in anulu trecutú. Dintre aceste concluse vine a se mentioná aici conclusulu de sub p. XX. relativu la impartirea stipendialoru si ajutorialoru preliminate pre an. scol. 18⁶⁹/70. Atátu stipendiale, cátu si ajutoriale Asoc. se conferira pe calea concursuale. Statorinduse totuodata si cu asta ocaziune de principiu, cá aceli teneri, cari in anulu precedente se bucurara de vreunu stipendiu din partea asociat., se se lase si pre an. scol. 18⁶⁹/70 in usuarea avutelor stipendia, déca satisfacédu conditiuniloru recerute, le-au meritatu prin progresulu in

studia si prin portarea morale. Deci pre bas'a amenitului principiu se lasara in folosirea avutelor stipendia urmatorii teneri: Petru Em. Prodanu si Ioane Marcusiu, ambi ascultatori de filosofia in anvlu II, fiacare cu stipendia de câte 300 fr. v. a. (600 fr.) pre anu; Stefanu Chirila, agronomistu in Ungarisch-Altenburg cu stipendiu anuale de 330 fr. si Nicolau Călefariu, studente in VIII. cl. la gimnasiulu de statu din Sibiiu cu 50 fr. Celelalte stipendia se conferira pre calea concurseloru publicate in diurnalele natiunali in modulu urmatoriu: a) unu stipendiu de 300 fr. destinatu pentru unu ascultatoriu de tehnica se conferi tenerului Nicolae Galu, studente la institutulu politehnicu in Pest'a; b) unu stipendiu de 50 fr. destinatu pentru unu studente la scól'a reale se conferi lui Nicolae Fogarasi, studente in V. clasa la scól'a reale din Sibiiu; c) unu altu stipendiu de 50 fr. pentru unu gimnasistu se conferi tenerului Mich. Basilu, studente in cl. VIII. la gimnasiulu de statu din Sibiiu. Asemenea se impartira si ajutoriale pentru unu sodalu. ce voiesce a se face maiestru si pentru doi invetiacei de meseria, si anume ajutoriulu de 50 fr. destinatu pentru unu sodalu de meseria se dede lui Lazaru Ritivoiu, sodalu de lacatariu in Sibiiu, ér' cele doue ajutoria de cate 25 fr. pentru invetiacei de meseria se dederu lui Ioane Tohati, invetiacelu de ciobotariu in Bistritia si lui Iosifu Covrigu, invetiacelu de pantofariu in Sibiiu. Fiinducá la ajutoriale destinate pentru incoragiarea meseriiloru se insinuara celi mai multi concurenti, in interesulu spriginirei acestui ramu importante pentru imbunatatirea starei materiali a natiunei ar fi de doritu, cá pre viitoritu on. adun. gen. la preliminarea bugetului se ia in deosebita consideratiune acestu ramu de cultura. Se mai assemnara inca doue premia de altoi de cate 25 fr., unulu docentului din Secadate Ioane Andreiu si altulu lui Ioanu Areff'a, respective ereditiloru lui din Brasiovu. Aceste fura degia conferite din partea adunarei gen. trecutê. Prin urmare Asoc. nóstra din modestele sale midiulóce a sacrificatu pre altariulu scientieloru si culturei natiunale numai sub titlu de stipendia si ajutoria si pre anulu acest'a sumusiór'a de 1530 fr. (vedi sied. Comit. din 18. Septembrie, 2. Nov. si 7. Dec. 1869).

Cu deosebitu zelu s'a ocupatu Comit. in decursulu anului ce espiréza cu punerea in lucrare a regulamentului relativu la latirea activitatiei asoc. Conformu acestui regulamentu statoritu de adunarea gen. dela Siomeut'a mare, s'a impartitu totu teritoriulu Asoc. trans. in 22. despartiamente cerc. dupa comitate, districte si scaune, si in fruntea fiacarui despart. cerc. are se stea unu subcomitetu, carele amesuratu §lui 22 din regulamentu are se ia dispositiunile necesarie pentru infiintarea agentureloru comunali. Cá cestiunatulu regulamentu se devina la cunoscintia pre cátu se póte mai latita a tuturoru romaniloru sciutori de carte, s'a tiparitu in 2000 ecempl., si pre langa o provocare corespundietória, s'a impartitu prin

DD. colectori si alti barbati de incredere pre la tóte despartimentele cerc. Acésta nisuintia tientatória la latirea activitatiei acestei Asoc. si pana acumu a avutu rezultate considerabili, cà-ci in mai multe despart. tienenduse adunari, s'au alesu si constituitu subcomitetele cercuali. Pana acumu dupa scienti'a acestui comitetu s'au infiintiatu subcomitetele cerc. in despart. cerc. alu Brasiovului (I), alu Sabesiului (IV), alu Fagarasiului (II), alu Abrudului séu muntiloru apuseni (VII), alu Belgradului (VIII), alu Clusiului (X), alu Turdei de diosu si alu scaunului Ariesiului (XVIII), alu Deesiului (XII) si alu Blasiului (XX).

Cestiunea punerei in lucrare a amentitului regulamentu fù imbraçisiatu in mai multe parti cu tóta caldur'a din partea inteligintiei romane, de órece atátu cu ocasiunea adunariloru cerc. ale despart. resp., càtu si dupa aceea se inscrisera mai multi membrii ord. si ajutatori, si astufeliu Asoc. nóstra inca la inceputulu realizarei regulamentului resp. fù fericita a se bucurá nu numai de unu spriginu moralu in privinti'a generalisarei activitatiei sale, ci ea se bucurá si de unu ajutoriu materialu in interesulu prosperarei sale.

Conformu conclusului adunarei gen. dela Siomcut'a mare p. XV lit. b) comitetulu n'a lipsitu a face pasii necesari la inaltulu ministeriu de cultu si investimentu din Vien'a in privinti'a infiintiarei unei catedre pentru limb'a si literatur'a romana la universitatea de acolo. Totuodata s'a incunoscintiatu despre acesti pasi si Asociatiunile sorori din Aradu si Cernauti, fiindu rugate a conlucrá si din parte-le spre realizarea scopului indigitatu. Pana acumu inse cu durere trebue se reporteze acestu comitetu, cumcá cererea sa in obiectulu cestiunatu n'a avutu neci unu rezultatu, de órece neci macaru vreo resolutiune n'a primitu pana in presente (vedi sied. comit. din 5. Octobre 1869).

Asociatiunea — precumu e de comunu cunoscutu — dà la lumina mai de vreo 3 ani si o fóia a sa propria „Transilvani'a," carea de si pana acumu nu se bucurá neci materialmente, neci moralmente de spriginulu si imbraciosiarea dorita si asteptata, totusi se speréza, cà acésta fóia, a carui scopu nu póte fi altulu, decátu plantarea, latirea si consolidarea culturai romane intre poporulu romanu, cu privire la toti factorii de viétia a aceleia, se va bucurá de unu viitoriu mai ferice si mai prosperu.

Altufeliu adun. gen. va binevoi a luá in seriósa cumpanire cestiunea numitei foi cu privire la tóte impregiurarile faptice, si nu va lipsi a lua dispositiunile ce le va afla de corespondiatórie pentru prosperarea acestui organu de cultura. Numerulu abonatiloru pre an. cur. pana acumu este numai 231, ér' deficitulu pre an. 1869 dupa computulu esaminatu si prezentatu in siedinti'a comitetului din 8. Fauru a. c. a fostu 516 fr. 81 cr.; aici intielegënduse si remuneratiunea redactiunei.

Cu bucuria cordiale are onóre acestu comitetu a aduce la cunoscenti'a prea veneratei adunari gen.,

cumucá ministeriulu de cultu si instructiune publica alu Romaniei, prin charthi'a sa de dato 25. Maiu a. c. a binevoitu a pune la dispositiunea acestei asoc. o subventiune de 1400 lei noui, pentru a carei liberare si incassare, pre langa espresiunea celei mai calduróse multiamite in numele asoc., s'a si facutu dispositiunile necesarie din partea comitet. (sied. comit. din 5. Iuliu a. c. §. 77).

Conformu conclusului adun. gen. din a. tr. XXII. s'au facutu de nou pasii de lipsa la inalt. ministeriu reg. ung. de interne, pentru concesiunea de a se poté suscepe intre membrii onor. ai asoc. trans. dd. Vas. Alecsandrescu Urechia si Bogdanu Petriceicu Hajdeu din Bucuresci, barbati meritati pre terenulu culturai si literaturai natiunale. Dar si acest'a rogare repetita a remasu fara de rezultatulu doritu, de órece susumentulu ministeriu, prin scrisóri'a sa din 23. Maiu a. c. Nr. 3202 resolví, cumucá nu póte satisface cererei (sied. comit. diu 5. Iuliu § 79) relative la susceperea susu-laudatiloru domni între m. onor. ai asoc.

II.

Dupa cele premise, comitetulu viene a asterne stralucitei adun. gen. spre deliberare urmatóriele sale propuneri:

a) Operatulu, resp. propunerea sa relativa la escrierea de premia pentru elaborarea de biografiele aceloru barbati repausati, cari pentru meritele sale pre terenulu culturai si literaturai natiunale, merita a se eternisá din partea natiunei. Totu-odata se observéza, cumucá cu privire la punctulu II. si III. din resp. operatu, cu asta ocasiune, nu se póte face propunerea receruta. Din motivulu, cà inca nu s'a primitu datele si informatiunile necesarie dela respect. despart. cerc. ale asociat. operatulu cu actele resp. se aclude aici sub a) (vedi prot. sied. comit. din 5. Maiu a. c. § 57).

b) Se asterne resp. propune cererea lui Nicolau Resnoveanu, relativa la conferirea unui premiu pentru prasirea de altoi, prevediutu si in bugetulu comitetului (vedi sied. comit. din 7. Iuniu 1870 §. 67). Actele resp. se alatura sub b).

c) Se asterne alta cerere a agronomistului stipendiatu alu asoc. Stefanu Chirilla pentru conferirea stipendiului avutu si pre an. scol. 18⁷⁰/₇₁ spre a-si poté castigá pracs'a d'in scientiele agronomice. Actele se alatura sub c) (vedi sied. comit. din 5. Iuliu 1870 §. 80).

d) Se propune spre pertractare proiectulu de bugetu preliminaru pentru an. asoc 18⁷⁰/₇₁ sub lit. d) (vedi sied. comit. din 26. Iuliu a. c. §. 89).

e) Se presentéza propunerea comit. relativa la tiparirea opului intitulatu: „Viti'a cultivata“ de dn. Ioanu Chitu. Opulu cestiunatu de inpreuna cu actele relative se alatura sub e) (sied. comit. din 26. Inliu a. c. §. 91).

f) Se mai presentéza o alta propunere a comit., relativa la modalitatea elaborarei si premiarei pre cale

concuruale acelei mai bune carti agronomice sub f) (sied. comit. din 26. Iuliu a. c. §. 92).

g) Se presentéza o cerere a comitetului centralu a tenerimeii rom. academice din Vien'a, prin carea se cere concursulu comit. asoc. pentru realizarea serbatoriei de amentire la monumentulu lui Stefanu celu mare, alat. sub g) (sied. comit. din 26. Iuliu a. c. §. 90).

h) In urma se presentéza proiectulu relativu la cestiunea infientiarei academiei romane de drepturi, o cestiune de viétia acést'a pentru natiunea romana, carea merita celu mai aprofundatu studiu, celu mai mare zelu, celu mai nobilu si mai resolutu spiritu de sacrificare, condusu de una insufletire si animare generale. Actele relative se alatura sub h) (vedi sied. comit. din 29. Iuliu a. c. §. 102).

III.

Cu multiamita interna are onóre acestu comitetu a aduce la cunoscienti'a stralucitei adun. gen., cumucá si facia cu impregiurarile presente, camu nefavorátorie pentru asoc., totusi s'au aflatu si acumu barbati zelosi, cari nu s'au indoitu a aduce sacrificia si oferte generóse pre altariulu acestui edificiu de cultura si prosperare natiunale. Merita a se amenti aici cu totu respectulu urmatorii p. t. domni, cari prin generósele oferte satisfacédu §lui 6 p. 1 din statute, au devenitu membrii fundatori ai acestei asoc. si anume:

1) Ilustr. sa dn. Georgie Popoviciu, proprietariu mare in Stroiesci in Bucovin'a, carele a sacrificatu spre scopulu salutariu sum'a considerabile de 1000 fr. in oblig. rurale de Bucovin'a.

2) Rev. dn. prepositu capitul. Macedonu Popu prin sum'a de 200 fr. m. c.

3) Ilustr. sa dn. colonelu Davidu Ursu bar. de Margine cu 200 fr. m. c.

4) Rev. dn. canonicu mptrop. Const. Papfalvi cu sum'a de 200 fr. m. c.

5) Distr. Cetatei-de pétra (Chiórulei) cu 200 fr. m. c. Ér

6) Dn. canonicu scol. in Lugosiu Petru Ratiu a oferitu in favórea infientiandei academiei romane de drepturi sum'a de 200 fr. v. a. in bani ga'ta, si totuodata apromite, cá va testá dupa mórté'i tóta averea sa spre scopulu indigitatu.

Comitetulu si-a implinitu din partesi numai o prea placuta datoria, candu in numele acestei asoc. li-a espresu la toti acesti generosi spriginitori aici cea mai caldurósa si mai respectuósa multiamita si recunoscentia natiunale, trimetiendu-se totu-odata domniloru membrii fundatori resp. diplome.

Totuodata Comitetulu, conformu conclusului adun. gen. dela Gherl'a din 1868 p. XXIV pos. 2, are onóre cu asta ocasiune a raportá si despre aceli membrii ord. noui ai Asoc., cari in decursulu anului deja espiratu satisfacédu §lui 6 p. 2 din statute, 'si-au primitu resp. diplome de membrii si anume:

1) D. Alecsandru Silasi, protopopu in Bistriti'a.

2) Ioane Stoitia, parochu in Gur'a-riului.

3) Aaronu Rezei, parochu in Ciuci'a.

4) Dr. Ilariu Puscariu, secret. metrop.

5) I. Tecontia, secret. jud. in Nochrichu.

6) Ioane Onitiu jun., negutiatoriu in Sabesiu.

7) Avraamu Davidu, preotu in Sabesiu.

8) Danila Macsimilianu, jude comun. in Lancramu.

9) Nicolae de Popu, senatoriu in Sabesiu.

10) Ioane Sierbu, preotu in Poian'a.

11) Dim. Fochsianu, negutiatoriu in Sabesiu.

12) Alecs. Claudiu Vladu, cancelistu magistr. in Orastia.

13) Ioane Oncescu, notariu comun. in Reheu.

14) Georgie Cusiut'a, economu in Sabesiu.

15) Nicolae Herlea, economu in Venerea.

16) Ioane Siandru, archivariu magist. in Sighisiór'a.

17) Ioane Florescu, proprietariu in Ighiu, respondiendu tacsele prescise pre anii 186³/₄—186⁹/₇₀.

18) Ioanu Barcianu, servitoriu de cancelaria in Sabesiu.

19) Ioane Florea, parochu in Iasi distr. Fagarasiului.

20) Teodoru Rosiu, prof. gimn. in Beusiu.

21) Teodoru Lupu, jude procesuale in Budusiu.

22) Demetriu Papp, c. r. capelanu castrense in Bistriti'a.

23) Ioane Mezei (Campeanu), ases. la jud. comit. in Turd'a.

24) Nicolae Deacu, parochu in Taureni pre Campia.

25) Georgiu Lazaru, prot. in San-Iacobu pre Campia.

26) Filonu Seucanu, parochu in Sangeru pre Campia.

27) Vasiliu Maioru, parochu in Chimitelnicu pre Campia.

28) Nic. Prosteanu, cancel. la jud. comit. in Elisabetopole.

29) Dn. prot. Iacobu Lugosianu.

30) Ioanu Germanu, protocolistu consist. in Blasiu.

31) Nicolae Sav'a, invetiatoriu in Sabesiu.

32) Ioane Lasitia, parochu in Lancramu.

33) Filimonu Mig'a, juratu com. in Lancramu.

34) Savu Maftéiu Savu, primariu in Pianulu infer.

35) Simeonu Ghibu, preotu in Pianulu super.

36) Ioane Weber, not. com. in Pianulu super.

37) Nicolae Raic'a, parochu in Rechita.

38) Avraamu Carpinisianu, preotu in Reheu.

39) Nicolau Dur'a, economu in Dealu.

40) Ioane Casioltianu, notariu com. in Lancramu.

41) Basiliu Greavu, archivariu scaun. in Mercurea.

42) Vladu Adamu, economu in Orasthia.

43) Vasilie Ordeanu, preotu in Romosu.

44) Petru Todoru, economu in Turdasiu.

45) Nicolau Bersanu, preotu in Orasthia.

46) Spiridonu Hanescu, negutiatoriu in Bucuresci.

47) Dumitru Stoic'a, notariu com. in Vaideiu.

48) Andreiu Danila, notariu com. in Casteu.

49) Ioane Popoviciu, preotu in Vaideu.

50) Pamfilie Michaile, primariu in Romosielu.

51) Petru Valeanu, prot. in Orasthia.

52) Iacobu Greavu, primariu in Toporcia.

53) Elia Popu, maiestru de cordovanu in Orasthia cu 100 fr. m. ord. pentru totudeauna.

54) Petru Boieriu, maiestru de cordovanu in Orasthia.

55) Ios. Dumitru, not. com. in Beriu (Berény).

56) Antoniu Balomiri, preotu in Balomiru.

57) Davidu Costescu, primariu in com. Seveca.

58) Samuile Trifoiu, parochu in Beriu (Berény).

59) Ioane Macsimu, practicantu magist. si prof. de limb'a rom. la gimnas. evang. din Sibiu.

60) Ioane Cretiu, cancelistu magist. in Sibiu.

61) Nicolau Papu, parochu in Siardu.

62) Ioane Moldovanu, cetat. in Alb'a-Iuli'a.

63) Carolu Limbianu, cetat. in Alb'a-Iuli'a.

IV.

Inainte de a incheia acestu raportu, cugetu a face unu servitiu bine venitu prea on. adun. gener., déca voiu aruncá o privire generale preste numerulu membriloru asociatiunei. Ea in presente numera 47 m. fundatori; m. ordinari pentru totudeauna, adeca cari au platitu odata pentru totudeauna 100 fr. v. a. suntu 30, ér cari au respunsu pre an. cur. 18⁶⁹/₇₀ ce espiréza degia, tacs'a prescisa prin §. 6 lit. b) din statute, aci socotinduse si membrii noui, sunt cu totul numai 126.

Cu aceste imi inchieiu acestu raportu, orandu

asociațiunei noastre, acestui asiedimentu și paladiu națiunale, consolidare, prosperare și înflorire spre fecunditate, cultivarea și înalțarea națiunei noastre.

Naseudu, in 8. Aug. c. n. 1870.

I. V. Rusu,
secret. II. alu asoc. trans.

Fragmente din istoria lui Ioanu Bethlen.

(Fine.)

Principele îngrijatu de tributulu turcescu conchiamă pe Iuliu dieta partiala la Alb'a-Iuli'a, apoi totu in acea luna dieta generala in Ernotu. La această dieta s'au pertractatu câteva processe foarte urtitoare, de clironomii boieresci, cu care ocaziune se vediu érași asia dîcendu a mii'a óra, pàna la ce gradu crescuse rapacitatea ómeniloru in acelea tempuri*). Totu pe tempulu acelei diete veni delà Adrianopole unu omu alu lui Nicolae Zollyomi, anume Georgie Vasadi, carele fugise și elu cu domnu-seu, éra acumu reintorcenduse ceru gratia delà Apafi, care'lu și ertà, dupa aceea întrebându'lu cu de-ameruntulu despre ceilalti partisani ai lui Zollyomi, acelu denunciantu numi pe mai multi fruntasi, între carii vedemu și pe primariulu din Brasiovu anume Davidu Czako, pe Clemente Mikes, secuiu favoritu alu lui Apafi, și pe alti mai multi, între carii fù și unu comerciantu grecu asediatu pe atunci in Unedór'a, care inse caletorindu in tier'a sa pe la Adrianopole, dusesse vai-de elu nesce scrisori lui Zollyomi. Ce se vedi inse, cà lui Apafi îi fù frica a inchide pre fruntasi, ci aruncà in prinsóra delà Cetate-de pétra numai pe bietulu grecu, pe castelanulu Kállyai din Unedór'a și pe prefectulu lui Zollyomi.

In Septembrie alu aceluiasi anu dà și Christea Pascu de nevoia totu prin denuncianti și ajunge totu la Cetate-de pétra in captivitate. Pascu care tienuse și elu de soția pe un'a unгурóica din famili'a boierésca a lui Ștef. Szaláneci, simtienduse elu cá multi altii foarte nedreptatitu in cauza de clironomia, mai alesu candu se inbetá, injurá reu pe tóta lumea, prin urmare și pe principele, apoi și amerintiá in betia; îi placea se faca și lucsu mare. Pascu totu era se scape in urmatorinlu anu, dara soția sa Cristin'a Szalántzi, care vietiniá in adulteriu cu unu fétioru din curte, temendu-se cà va scapa barbatu-seu, ilu denuntia pe acesta la Apafi dîcendu, cà ia spusu ei, cà indata ce va scapa, va și fugi la turci.

In acestu anu se mai escà d'in nou una cërta foarte seriósá si fatala între turcii din Oradea și între guvernulu transilvanu, din caus'a unui ticalosu de castelu anume Sebesiu, carele se aflá alaturea in drumulu ce duce delà Clusiu la Oradea, in distantia de optu miliaria unghuresci delà Oradea, și fusese edificatu înainte cu duóe sute de ani de famili'a Bánffi,

*) Vedi I. Bethlen delà pag. 399 pàna la 405.

éramu acumu era destulu de ruinatu, lipsea la elu și graduri. Din caus'a reparatureloru întreprinse la acelu castelu turcii indracinduse și dechiarandu, cà restaurarea aceluia este amerintiare in contra loru, carii facea incursiuni pàna spre Clusiu, au denuntiatu casulu la Pórta și au midulocitu poruncile cele mai brutali càtra Apafi, in càtu acesta și consiliulu seu se vediu constrinsu a strica tóte reparaturele delà Sebesiu.

1669. Nenumeratele incursiuni talcharesci ale ostasiloru nemtiesci, care se facea in tienuturile Transilvaniei mai alesu de càtra comitatulu Satu-mare, au indemnatu pe Apafi, cá indata in Ianuaru 1669 se scria d'in nou nu numai comitelui Rhottal, ci de-a dreptulu imperatului, spre a'i arata, cà din tóte frumósele promisiuni și comisiuni proiectate pàna aci din caus'a atòtoru rapine și lotrii, inca nu s'au alesu nimicu. Apafi primesce delà imperatulu Leopoldu I. respunsu in scrisu cu data din 14. Martiu, in care'i promite cu tóta securitatea, cà pe 14. Aprile se va aduna nesmintitu și neaparatu (certo ac infallibiliter) la orasiulu Eperjes și va fi compusa din membrii, comite Ioanu Rhottal, cá consiliariu imperatescu intimu și plenipotentiaru presedente, archiepiscopulu Franciscu Szegedi, cancelariulu Ungariei, comitele Petru Zrini, banulu Croatiei, și Sigism. Petkó vicegenerariu in Ungaria de susu; deci imperatulu provóca și pe principele, cá se denumésca și elu din partea Transilvaniei comissari și se'i trimita la Eperjes.

Apafi inca nu apucase a da respunsu la acea epistola a imperatului Leopoldu, candu éramu vene unu solu alu pasiei delà Buda, insocitu de alti càtiva turci fruntasi delà Oradea, pentrucá se cèra ruinarea din fundamentu a fortareției Sebesiu, despre care se vorbise mai in susu. Acei turci au produsu unu adeveratu scandalu in curtea principelui, amerintiandu cu arme și perire, pàna candu Apafi le amerintiá cu inchisóra, dupa aceea inse îi chiamà la mèsá, și vediu cà altumentrea nu o scóte la cale cu ei, le trimise nesce daruri, dupa care apoi ablegatulu pasiei scóse trei acte scrise turcesce, din care se vediu curatu, cà mintiunile turcesci din Oradea prinsera locu la Pórta, in càtu insusi sultanulu se invoice, cá vezirulu delà Buda ajutatu de pasi'a din Agri'a și de celu din Temisiór'a, se se arunce asupra Transilvaniei cu arme și cu focu, déca fortareția Sebesiu nu va fi sfarmata.

„O nefericitii de noi! caroru nu ne a remasu neci macaru libertatea de a ne edifica graduri pe teritoriulu propriu!“ Asia suspina Ioanu Bethlen la loculu acesta, otieritu și rusínatu, precumu se simtia elu in acelea dile de umilire totala.

In Martiu 1669 se tiene érași dieta, in care dupa regularea scóterei tributulu turcescu se alesera membrii comisiunei destinate a se aduna la Eperjes, spre a regula óresicumu diferentiele numeróse deintre Ungaria nemtiesca și deintre Transilvania, și a pune capetu atòtoru incursiuni hotiesci. Se și alesera de co-

misari Kapi, comitele supremu de Unedór'a sí Zarándu, Mich. Teleki, capitanulu supremu alu Cetatei-de pétra sí Ioanu Nemesiu, capitanu supr. in Treiscaune. Acei comissari ajungèndu la Eperjes in Maiu, formulara in scrisu punctele de cërta sí urgia, cu totul duóedieci sí trei, d'între care câteva taiá fórte afundu in conditiunile de ecsistentia ale Transilvaniei. Esenti'a acelu puncte de cërta era: 1) Nerusinat'a rapacitate a boieriloru mari sí mici din Ungari'a, carii venea armati sí luá in posesiunea loru satelele confinarie, éra alti d'între ei mergea la Vien'a sí isi scotea pe cale clandestina sí fraudulósá diplome donationali imperatesci pe mosiile nobililoru din Transilvani'a, pe carii apoi îi alungá cu forti'a din averile loru. 2) Oficiarii ungueresci sí nemtiesci vinu cu màna armata sí storcu tributulu dela locuitorii transilvani sub pedeps'a de mórte, éra alte-ori mintiendu, cà au se scóta datorii, despólie totu asemenea pe locuitori. 3) Aceiasi oficiari unguero-nemtiesci cutéza a duce in captivitate sí a incarcera tocma sí pe nobilii transilvani. 4) In casu de procese judecatoresci, boierii ungureni nu voiescu se recunósca de boieri pre cei boieriti in Transilvani'a; fia ori càtu de vechia boieri'a acestora, ungureni isi batu jocu de ea. 5) Multi magnati ungureni formandu bande numeróse cá ori-care capitani de talchari, navalescu preste satele transilvane sí fura de aici multime de familii iobagesci, éra pe aceia carii nu voiescu se mérga cu ei, îi omóra. 6) Altii boieri ungureni din vecinatate pròmitu tieraniloru iobagi feliuri de scuteli (privilegia), numai cá se fuga de aici in Ungari'a. 7) Sierbitorii tocmiti in simbria sí obligatì cu juramentu, sunt asemenea primiti sí scutiti in Ungari'a. 8) Neci-unu comerciantu care trece din Transilvani'a prin Ungari'a, nu este siguru de averea sí viéti'a sa, pentrucá banditii din Ungari'a îi tóca pe toti. 9) Vamesii ungureni intru nimicu nu sunt mai buni decàtu banditii. 10) Pe tempulu guerei din urma G. Kényesdi a omoritu sí pangaritu multime de familii sí a dusu din Transilvani'a câteva mii de vite, éra imperatulu Leopoldu la tóte reclamatiiunle ridicate asupra acelu comandante banditu a remasu mutu. 11) Garnisónele imperatesci din Kalló, Satu-mare, Onodu, Carei, Beltek, Szendrő, Filek, cointielescu cu alti ungureni, de trei ani încóce au furatu sí rapitu din Transilvani'a preste duóedieci de mii de vite, éra pe aceia carii isi receru averile, îi inchidu, batu, omóra. 12) Artileri'a sí munitiunea transilvana rapita din Székelyhida sí dusa la Carei, se se restituie Transilvaniei. 13) Ungureni au insielatu sume mari dela transilvaneni sub pretestu de a scóte pe càtiva d'in rob'i'a tatarasca. 14) Imperatulu nu a midiu locitu nimicu la Pórta, pentrucá tributulu Transilvaniei se fia micioratu. 15) In acestu punctu se vorbesce pe largu despre cumplitele persecutiuni ce suferea calvinii sí luteranii dela catolici in totu coprinsulu Ungariei nemtiesci cu manifest'a calcare a tractatelor de pace inchiariate la Vien'a sí la Lintiu, pe care neci cance-

lari'a curtei, neci oficiarii armatei, cu atátu mai puțin iesuitii voiescu a le respecta, éra apoi Franciscu Rákoczi fiulu lui Georgie Rákoczi II. sí mama-sa Sofi'a Báthori de candu au trecut la catolicismu, isi facu de capu cu tiraniile sí atrocitatile loru. 16) Coprinde pretensiuni mari de bani dela aceasi familia rákocziana. 17) Franciscu Rákoczi inca totu mai cutéza a'si aroga siesi titlu de principe alu Transilvaniei. 18) Tractatulu de cartellu inchiarietu sí obserbatu din vechime intre Transilvani'a sí Baia mare*) pentru sierbitori sí fugari, dela unu tempu încóce se obserba numai de ardeleni, éra de ungureni nu. Imperatulu se constringa pe ungureni la tienerea tractatului. 19) Mai multi magnati de ai Transilvaniei, éra anume Ioanu Bethlen, Pav. Béldi, Toma Nagy, Lupulu Bethlen, comitele Lad. Csáki, Georgie Haller, Georgie Kapi, Mich. Teleki, veduv'a lui Franciscu Rhédei, Ioanu Nemes, Clemente Mikes, au suferitu fiacare din ei nedreptatiri din partea ungureniloru; acestea inca se se complane. 20) Studentii trimisi in anulu trecut cu burse (stipendia) in Germani'a, trecèndu prin Ungari'a, fusera batuti de mórte sí spoliati pàna la piele de càtra un'a banda de nobili ungureni, intre carii era sí unulu Franc. Barakonyi. Acei nobili talchari fusera mai toti aflati, unii sí aruncati in prinsóre, dela alti tribunalele luara banii sarmaniloru studenti, inse acuma tribunalele tienu banii la sine sí nu voiescu a le reintórce studentiloru. 21) Comitatu Maramuriasu incorporatu regatulu Transilvaniei (Regno Transilvaniae) inca sufere multe sí mari rele dela ungureni supusi imperatului. 22) In unele comune fiindu posesori ungureni, transilvani, inca sí turci, candu ungureni au se'si scóta séu se esecutive ceva dela iobagii loru, vinu cu bratiu armatu sí macarcà adesea abia posedu a diecea partè din satu, ei totusi esecutive satulu intregu, spoliandú sí torturandú pe ómeni dupa placulu loru (cum ingenti justitiae injuria transilvanorumque damna exunt). 23) Comitatele sí districtele transilvane Biharea, Crasn'a, Zarándu, Solnocu midiu locu, Solnocu interioru, cumu sí orasiale haiduciloru invecinate (limitrofe, conternine) cu comitatele ungueresci supuse Mai. Sale, sufere intru asemenea asuprelì sí rele de totu feliulu dela suditii imperatesci, la care inca trebuie se se puna odata capetu**).

Susu numitii comisari trimisi d'in Transilvani'a la Eperjes infatiosiara acestea puncte comisariloru imperatesci, mai adaosera sí altele prin grain, apoi câteva díle un'a dupa alt'a urgitara, cá se se ia odata la pertractare. Comissarii nemtiesci inse tandalea sí dá díleloru róndu, cá sí cumu aru face inadinsu, cá din tóta comisiunea aceea se nu se aléga nimicu. Atunci lui Mich. Teleki îi plesnesce prin capu, cá se

*) Ioanu Bethlen o numesce Civitas Rivulinensis.

***) Se cuvene, cá lectorii transilvani se invetie sí se tienã in memoria punctele acestea de napastuiri cumplite, din generatiune in generatiune.

corumpa pe cancelistulu lui Rhottal cu bani, pentru că se le dea una copia fidelă de pre instructiunile secrete, pe care le avea comissarii nemtiesci dela imperatulu. Acea instructiune se sî castigă, sî se pôte citi în Ioanu Bethlen la a. 1669 pag. 439—443 în 11 puncte, în care înse nu este nimicu estraordinariu, afara numai déca vomu pune temeiu mare pe porunc'a ce se dà comissariloru imperatesci, că se nu suferă neci-decumu, că ungurenii se faca causa comuna cu ardelenii, mai vîrtosu în cestiuni religiöse, éra în unele puncte se însira câteva pretensiuni formulate de unele familii ungurene pentru despăgubiri. Într'aceea calvinii sî luteranii locuitori în cele 13 comitate ale Ungariei nemtiesci alergasera la comissiune prin deputatiuni, pentru că se si substérna grelele lor suferintie. Dupa siese septemani acea comissiune internationala inchiáiè unu operatu compusu din 30 puncte, pe care lu sî subscrise sî ratifică în 29. Maiu 1669. Ce e dreptu, în acelea puncte s'a recunoscutu în parte mare dreptatea pretensiuniloru transilvane, un'a parte înse fû relegata la tribunale. S'au pertractatu sî decisu înca unele cause de natura privata de ale cătoru-va ungureni, éra cestiunea religiösa, adeca persecutiunile protestantiloru, nu s'au atinsu de locu. Acésta procedura a comissiunei a inversiunatu pe protestanti din nou întru atăta, cătu ei plangèndu rogá pe comissarii transilvani, pentru că se induplece pe principele Mich. Apafi a reinnoi la Pórt'a otomana legatiunea inceputa înca de candu cu trimiterea lui Lad. Baló, tradata înse sî impedita prin greculu Panaiotu. Cu aceeasi ocaziune ungurenii dîcea sî sustienea, că ei sub domni'a lui Leopoldu cea germano-spaniöla nu se mai bucura neci de administrarea justitiei, neci constitutiunile tiei nu le mai ajuta nimicu. Prin atătea rogamente Apafi se induplecà a mai cerca înca odata la Pórt'a otomana, sî asia trimise în Octobré pe Davidu Rosnyai érași cu daruri multe că totudeauna.

Pre cătu tempu au decursu negociatiunile transilvane ungurene aici în patria, sasii din Sibiiu sî mai de apröpe primariulu lor Andreiu Fleischer detera în una fatalitate cu totulu neasteptata, éra tiér'a înca cunoscutu din nou, că Mich. Apafi pre cătu se arată de blandocu în viéti'a privata, totusi pôte se comita fapte demne de ori-care altu tiranu. Istori'a tragica a acelu Fleischer e descrisa sî la Ioanu Bethlen pre lungu destulu, éra istoricii sasilorü o mai inavutira sî cu alte date culese în acésta materia. Noi pentru scopulu nostru o impartasimu numai pe scurtu asia:

Andreiu Fleischer, comite alu natiunei sasesci, jude regescu alu Sibiiului sî consiliariu alu tiei, isi casatorî în acestu anu pe uniculu seu fiu Tobia cu un'a pompa sî lucsu, precumu pâna atunci nu se mai vediuse la neci-unu sasu. Se mai însémna, că Fleischer pâna în acelu anu se avuse fórte bine cu principele Apafi. În Augustu, adeca dupa seceré, curteniloru lui Apafi le casianà a cere dela domnu

loru, că se constringa pe sasi, pentru că precumu în cei doi ani trecuti, asia sî în anii urmatori se le tiena cãii lor în iernatecu fara neci-un'a plata. Sasii voindu a scapa de acea împilare ciocoiésca, de sî scia bine, că ciocoi curtei domnesci tragu plati anuali sî asia numite deputate, totusi se induplecaseră a le numera pe cei doi ani câte cinci mii fiorini cu titlu de iernatecu alu cailorü. Ciocoi pretensera că se li se numere sî pe viitoriu aceeasi suma annuala, éra principele Apafi solicitatu de ei se induplecà a trimite lui Fleischer porunca în scrisu, că sasii se numere indata acei cinci mii fiorini pentru curtenii sei, éra porunc'a o duse Ladislau Székely, cunoscutu dupa Cserei că omu infamu sî sceleratu, éra dupa Ioanu Bethlen numai că omu de conditiune fórte de diosu (homo infimae sortis, sed nescio quo fato, principii charissimus). Székely venindu la Sibiiu afla pe Fleischer morbosu sî în asternutu. Acesta luandu scrisórea lui Apafi o arunca pe mésa nacajitu, sî dîcèndu, că sasii abia sunt în stare se dea repartitiunea la tributulu turcescu, dimate pe Székely. Atunci acelu ciocoi iritatu esindu afara, începù se injure sî se amerintie cu vorbe grele. Se mai spune că Lad. Székely ar fi datu preste unu sasu, carele iar fi promis un'a miie de galbini, déca elu va midiu locf caderea lui Fleischer sî înaltierea sa în functiunile celuia. Lad. Székely reintorcènduse la Alb'a-Iuli'a, denuntia pe Fleischer că pre unu omu fórte blastematu, necredintiosu, împilatoriu, preacurvari, innegresce sî pe alti sasi cumu îi vene la gura. Din intemplantu pe atunci nu eră neci-unu consiliariu pre langa Apafi, decatu numai vice-marsialulu Mateiu Balog (Bologa) sî Stefanu Alvinczi. Principele se consulta cu acestu din urma sî decide în strinsu secretu arestarea fara judecata a lui Fleischer, apoi insiéla pe acesta prin unu biletu amicabile, că se mérga la Alb'a-Iuli'a, éra ajungèndu acolo, pre candu pléca spre resiedintia, îi ese Balog înainte, sî sub pretestu de a'i spune ceva din secretu, ilu invita la locuinti'a sa, unde înse 'lu incongiurà cu soldati sî aruncandu'lu în un'a trasura 'lu trimite indata escortatu de Georgie Cserei în captivitate la Deva; éra apoi preste câteva díle Apafi infuriatu demanda, că lui Fleischer se i se puna fierele cele mai grele (maximis oneretur compedibus). Indata dupa aceea se pornesce sî unu feliu de investigatiune în contra lui Fleischer, d'în care înse de sî cãtiva sasi ilu denuntiară în multe moduri, totusi nu se potù proba neci-una crima din câte i se imputá lui. Cancelistii investigatori (cointielesi firesce cu ciocoi curtei) se încordá din respoteri, că se puna man'a pe tóta averea lui Fleischer, astadata înse magistratulu Sibiiului înca s'a opusu cu totu adinsulu.

Casulu lui Fleischer a insuflatu consiliariloru sî boieriloru atăta frica, în cătu abia unii d'în ei mai cutezá se mérga pe la curte. În acelasi tempu înse soçi'a principelui s'a întrepusu la barbatu-seu pentru Fleischer cu periculu de a fi maltratata, sî nu a încetatu cu rogamentele sî mustrarile sale, pâna candu

nu 'ia miulocitu eliberarea din prinsóre, restaurarea in tóte functiunile si chiaru chiamarea lui la curte spre a se inpaca cu principele in persóna, ceea ce se si intemplá in Decembre la Fagarasiu, unde impacarea fú insocita de una din acelea betii, care in acelea tempuri era la ordinea dílei.

Ungurenií perdiendu'si orice rabadare, in aceeași luna Decembre érási mai trimisera la principele Apafi un'a deputatiune, pentrucá se'lu mai róge din nou in caus'a lorú. Ce era se le mai respundia Apafi? Le díse cá se astepte, pâna se va reintórce Davidu Rosnyai celu trimisú la Pórt'a otomana in Octobré.

Totu pe atunci mai vene érási deputatiune si dela veduv'a repausatului Georgie Rákoczi, ale carei pretensiuni nu'si mai luá neci unu capetu, éra astadata era recomandate de insusi imperatulu Leopoldu prin epistola adresata lui Apafi de dato 30. Octobré 1669 si contrasemnata de duoi ministrii. Acea dómna Sofia nasc. Báthori era patronata asia tare de curtea Vienei mai virtosu de candu se facuse catolica impreuna cu fiulu seu Franciscu Rákoczi, carele persecutá cumplitu pe acatolici. Mich. Apafi respunde imperatului in 17. Dec. 1669 cá cocón'a Sofi'a n'are neci-unu dreptu in pretensiunile sale, prin urmare cá tíer'a nu i le póte implini. (Finea cartei I.)

Cu acesteia precurmamu estrasele nóstre d'in istori'a lui Ioanu Bethlen. Istoricii de profesiune voru afla continuarea in tom. II. alu acelei istorii, éra ceialti lectori inbinandu aceste date istorice comunicate dupa I. Bethlen la cele scóse dupa M. Cserei in an. tr., isi voru face idea chiara destulu despre epoch'a principiloru Apafi si despre cauzele caderei principatului Transilvaniei, éra scopulu nostru principale inca erá acesta.

G. Baritiu.

Disertatiunea dlui secretariu ministeriale Lad. Vajda, citita in adunarea gener. din an. 1868.

(Continuare).

Pana ce avemú unu numeru frumosu de barbati, cá si dame si juni de ambe secse vigurosi plini de zelu de a conlucrá spre binele comunu, cari suntú gata a pune tóte interesele private de lature si a face totu ce le stá in putere spre propasirea intelectuala si materiala a natiunei, si pana candu avemú unu poporu care déca se sílesce inteligentia (in care are incredere) de alu desteptá si insufletí, langa tóta seracia e gata a contribuí spre scopuri salutare, precumu a doveditu de atátea ori prin fapte, si precumu intre alte se vede si din laudabilulu ecsemplu alu multeloru comune din comitatulu Dobocci, cari mai tóta a daruit obligatiunile de imprumutulu statului pentru scopuri scolastice si precumu se dovedesce si din frumosulu ecsemplu alu tienutului Laposiului, unde inca s'a redicatu una scóla normale: pana atunci nu avemú óre si o multime mare de nepasatori indiferenti, a caroru ánima inghietiatá de egoismu séu de amortire spirituala n'are neci unu sentiu, neci o interesare pentru binele natiunei? N'avemú óre si de aceia, cari de-si altucumu nu aru fi ómeni periti pentru natiune, dar suntú multu mai lenesi, decâtu se faca

baremi unu pasiu pentru binele ei? Nu aflamu óre între noi si de acei ómeni, cari combatu proiectele si cele mai salutari facute de altulu spre prosperarea natiunei, si le combatu simplu, numai pentrucá invidiéza dela altii meritulu initiativei? Nu suntú óre între carturarii nostri si atari, cari fara de rea vointia si fara cá se fia nepasatori, ne facu daune mari prin acea dubietate, ori prin prea mica lorú credintia; cari spre ecsemplu de e vorb'a de radicarea unei scoli triviale etc. mintenu 'ti incepu cu vaetare, cá „vai bine ar fi dieu acea, dar ómenii nostri suntú indiferenti, poporulu e seracu, nu va fi din proiectu nemicu etc.“ si prin multe lamentari de acesteia inrecindu insufletirea altor'a si disgustandu câte-odata insusi pre proiectoriu, casiunu impedicarea realisarei? Nu e unu tristu adeveru óre, cá de-si — lauda domnului! — frecarile confesiunale nefericite nu mai esista de feliu in o mesura cumu au fostu mai de demultu, ci au incetatu in mare parte, dar totusi nu s'au nimicitu intr'atata, cá se nu semtimu ici si colo daunósele sale efecte si pana in diu'a de astadi? Putemu óre trage la indoiala domniloru si fratiloru, cá cele acumu atinse lucruri triste suntú totu atátea rane multu séu mai puçinu periculóse? Nu e dreptu óre, cá de amu fi crescuti toti in sentiurile patriotice si natiunale, de amu sci tóti obligatiunile ce avemú catra acele nume sacre, de amu semti prin acésta si acea, cá avemú de a ne interesá, si dupa potintia a conlucrá pentru binele acelora, avemú a postpune interesele si pasiunile nóstre private pentru binele publicu, si iubindu cu ardóre natiunea nóstra a conlucrá in armonia si solidaritate fratiésca pentru prosperarea si intarirea aceleia, atunci mintenu prin o energia devenindu din o insufletire generala pentru binele comunu, cu indicite puteri amu incepe a inaintá asia spiritual- cá materialmente? Dar lipsindu-ne in mare parte acestu vehiculu, vedemu cá in locu de o propasire generala de totu multiamitória in privinti'a silintiei nóstre la cultura; ecsemple laudabile mai multu numai sporadice si singuratice potemu dovedi, pana candu ecsemple triste potemu aduce in abundantia.

Pana candu fratii unguri, de confesiunea unitara (cari suntú numai intru unu numeru de 48,000, si cari afara de cinci síese familii domnesci cu posesiuni mai mari, se tienu in cea mai mare parte de poporulu de rondu, asia dara nu prea suntú mai avuti cá ai nostri) — dicu — pana candu acesti unguri unitari au fostu in stare a se provedé numai din pung'a lorú cu unu gimnasiu superioru, cu trei gimnasia inferióre si cu o multime de scoli satesci bine inzestrate, si pana candu pentru inzestrarea gimnasiului lorú superioru din Clusiu cu catedre destule din scopu, cá se nu perda dreptulu de publicitatea acestui institutu, au potutu stringe numai dela membrii acelei confesiuni intru unu tempu scurtu de câteva luni aprópe la 80,000 fr., pana atunci noi unu poporu, care numai in Transilvani'a numeramú mai pana la unu milionu si tsei sute mii de suflete, si cari de amu contribuí numai câte 10 cr. pre anu, asta aru deveni din anu in anu o suma atátu de insemnata, cá amu potea a ne provedea din ea cu totu feliulu de institute si alte miulóce pentru propasirea spirituala si materiala; noi unu poporu asia de numerosu relativaminte amu facutu fórté puçinu; abia amu fostu harnici de a stringe o parechia de mii pentru radicarea unei universitati si scóla agronomica, de-si toti potemu pricepe, cá ne-ar stá tare in interesu a le radicá, si de-si numai o tira de zelu natiunalu si energia mai generala din partea nóstra a inteligentiei amu avea de lipsa cá se o potemu realisá.

Pana candu de o parte vedemu, că unele tienuturi dau atâtea frumoase dovede de viua interesare pentru propasire, pana atunci de alta parte vedemu o mare multime de tienuturi locuite mai numai de romani, unde avem si inteligintia, cari ne-cumu se amble dupa ecemplulu braviloru Brasioveni, Naseudeni, Zaranzeni radicanu inpreunati cu zelosulu poporu alu aceluor tienuturi gimnasiu spre respandirea culturai natiunale, ci abia potu arata afara de ore-câteva scoli satesci, barem nescu scoli triviale séu normale, cari inca au remasu mare parte de atunci, candu susta regimentulu rom. II. de granitia, séu s'a infintiatu numai prin zelulu unei ori altei comune singuratece; ba unele tienuturi neci barem scoli triviale nu au si s'au lasatu a se intrece prin unele comune brave precumu e Resinariu, Apoldu, Saliscea etc., de-si despre necesitatea culturai nu potu avea indoiala, si de-si mai cu séma confratii din comitatulu Hunedórei (unele prin acea, că n'au avutu scoli proprie, ci au trebuit se crésca junimea in scoli straine, s'au deslipitu de trupulu natiunei unu asia mare numeru chiaru alu romaniloru nobili mai posesiunati) se potu convinge cu ochii, că ce lipsa aru fi avutu si aru avea de unu gimnasiu barem inferioru. . .

Pana candu fratii unguri cunoscuandu bine folósele asociatiuniloru de lectura, au o multime de atari societati si biblioteci, nu numai in orasie, unde siedu mai indesati, ci inca si in sate romanesci cumu suntu spre ecemplu M. Bogát si M. Ludas, (unde abia ore câteva unguri se afla, de unde se ajutorá cu acea, că se insociescu cu inteligintia unghuresca respandita in satele vecine), pana atunci noi abia in 4—5 cetati potemu aratá câte un'a de acestea.

Pana candu o parte a inteligintiei nóstre cu tóta ardórea inbratiosiedia si ajutora literatur'a nóstra juna, si vedemu că preotii si dascali seraci prenumera si câte 2—3 foi, pana atunci o parte a inteligintiei nu se arata cu interesare către literatur'a romana de feliu, si cunoscu si atari domni romani avuti, cari n'au neci o fóia romanésca.

Marturisescu că a-si mai potea enara órecari de astufeliu de ecemple doreróse, inse semtiescu, că prea destulu au fostu si cele insirate; vreu dara numai a mai intrebá: că de-si precumu se pare pre romani unu feliu de instinctu bunu 'i retiene cu multu mai multu dela desnatiunalizare, decâtu pre multe alte popóra, totusi ore nu avem ecemple si noi, cá unii se deslipescu de trupulu natiunei? In Transilvani'a ce e dreptu asemenea casuri suntu fórté rari, inse nu suntu ore frati dulci cu noi si romanii din Ungari'a? Nu vedemu ore acolo in unele tienuturi, că in ce intristatória mesura au inceputu a se desnatiunalisá? Nu avem ore in acelea parti chiaru si câte unu preotu june romanu, care afara de cetirea ecteniiloru, abia mai sciua a vorbi ceva romanesc? si nu amu vediutu ore cu ánima sfasiéta de dorere o parte a romaniloru locuitori ai unui orasiu totu acolo, cari intru atáta despretiuescu limb'a mosiloru si stramosiloru loru, in câtu la aceia neci barem in cas'a santita lui Dumnedieu nu au vrutu se'i mai dea adapostu? Si intrebu, că de aru fi cu cale se vorbescu aici si despre fratii nostri din alte tieri, ore nu a-si fi constrinsu si despre ei a enumerá pre langa multe fapte prea inbucuratória, si o multime de fapte fórté, fórté triste, deveninde mai tóte din lips'a unei cresceri patriotice natiunale? Nu e dovéda despre acésta, si acea, că patrioticulu poetu s'au semtitu indemnatu a plange pre lir'a sa cu suspine, că

„Limba, tíera vorbe sante la stramosi erá,

Ei aru plange in momente candu ne-aru ascultá.“

Dar vediendu tóte acestea semne triste, facemu ore totu ce ne sta in potintia, că se crescemu barem pre generatiunea juna in acelu spiritu, in care a fi crescuti multi dintre noi, amu fostu póte inpedecati chiaru si prin impregiurarile de atunci?

Amu vediutu mai in susu, că cumu se trudescu fratii unguri, că se dea la junimea loru de amendoue secesele o crescere patriotico-natiunale. Óre nisuium si voi cu totii la o crescere in atare directiune? Ba in asta privintia stamu nu puçinu in dereptulu loru. De-si potemu din multe parti privi o viua staruintia spre introducerea unei cresceri natiunale atátu la educarea junimei barbatesci, câtu si la fetitie, totusi avem pre asta cale multu inca a mai face; apoi la noi nu de rare ori vedemu si nisce atari parinti romani, cari nu-si dau mai neci o ostenéla că se invétie pre baeti barem a vorbi bine limb'a loru materna, ci se trudescu a'i invetiá alte limbi, lásandu numai la sórtea cea buna, că se invétie de potu si romanesc, ba avem parinti de familie si avem mame si de aceia, cari ei insusi intru atáta ignoréza limb'a materna, in câtu mai totudeauna couersédia, inca si acasa in alte limbi. Dela astufeliu de parinti cumu vomu potea apoi asteptá că se crésca pre pruncii loru in amórea caldurósa către natiune, care simtiementu insusi ei nu posedu? Nu e ore imposibilu a inprumutá cineva la altulu, acea, ce elu insusi nu are?

Luandu preste totu, la crescerea filoru, precumu amu amintitu si mai in susu, avemu atentiune cu multu mai mare decâtu la crescerea ficeloru nóstre. Lipsindu-ne in Transilvani'a mai de totu institute mai mari romanesci de fetitie, de aci urmédia, că fetitiile nóstre mai totudeauna suntu crescute in institute de alta natiune, unde potu invetiá câte si mai câte lucruri bune, inse limb'a, istori'a natiunala si ferbinte alipire către natiunea romanésca nu voru invetiá ele acolo neci odata.

Resultatele unei astufeliu de cresceri (mai cu séma intr'acele casuri, unde neci parintii nu se prea ostenescu defectele aceleia a le delaturá) suntu fórté neinbucurátore din punctu de vedere natiunalu. Dela una astufeliu de crescere devine, că intre domnisiórele nóstre potemu afla si de acelea, cari nu sciua neci a vorbi bine romanesc, si cari nu sciua ceti si serie bine in limb'a loru materna; de unde apoi de sine se intielege că fiindule mai de indémána o alta limba decâtu cea materna, deci vedi bine că vorbescu si voru vorbi si cá femei cu barbati mai bucurosu in limb'a straina si nu cetescu neci nu scriu romanesc de feliu. Ba de-si de rare ori, totusi poti vedea dintre atari domnitie câte una si de acelea, cari tienendu póte limb'a nóstra prea de prósta de guriti'a loru, afectédia cunóscerea ori carci alte limbi, din cari adeseori abia sciua câteva cuvinte, si in locu se-ti respunda romanesc, te necajescu câte cu unu „mersi“ ori „bon-jour“ (auleo dómne!). — Totu de crescere straine devine si acea, că multe dintre domnisiórele nóstre sciua a jocá jocurile straine fórté bine, din contra cele romanesci le jóca mai multu séu mai puçinu reu. Afli intre ele, pre cari de le rogi cá se-ti esecuteze la piano o piesa romanésca nu sciua mai neci una, séu si de sciua numai anevioia si fara placere destulu de reu o jocu, ha se intempla precumu sciua chiaru din propri'a mea esperiintie cá déca o rogi se dica arii romanesci te infrunta că pentru ce faci si din musica cestiune natiunala? In câtu pentru istori'a natiunei romanesci in acésta asia puçina cunoscintia au unele, că eu in-su-mi annu datu de o domnisióra romana, care spre marea mea

mirare nu au știut nici aceea ca cine au fostu Traianu și Gelou? Potemu ôre negá, cá pre langa o atare crescere se afla între domnițiile nòstre unele, cari n'au mai nici unu semtiu romanescu, nu se intereséza de locu de binele natiunii și nu cetescu barem o fôia romanésca? Si ne putemu ôre mirá déca devenindu ele muieri nu va jacea nici unu picu la ânim'a loru, cá se crésca pre prunci în iubirea natiunii nòstre? Si ôre fi va una minune déca pruncii crescuti prin astufeliu de mama și atare tata despre cari amu pomenitu mai în susu capatandu inca și în scoli straine o crescere neromana se voru lepadá de natiune, ori în casulu celu mai bunu de nu se voru deslipi de totu, dar voru deveni nisce nepasatori indiferinti pentru binele natiunii nòstre?

Domniloru și fratiloru! Precumu a-ti binevoitu a audi din cele dise, eu inca cá și dvóstra recunosc cu o asemenea bucurie sincera, cá din partea fôrte multora membri ai natiunii nòstre avemu dovedi prea frumóse și înaltátore de ânima despre iubirea și insufletirea de binele aceleia și prin aceea a patriei și despre propasirea în multe ramuri a culturai etc., cari suntu totu atâtea semne de vigorósa vitalitate; recunosc și aceea, cá avemu unu numeru mare de barbati juni, dame și domnitie, acaroru patriotismu și natiunalismu și viu'a interesare de binele acelora nu se pòte trage în indoiala; dar facia cu acestea ve-amu resuscitat în memoria și o gramada de fapte intristátorie cá totu atâtea împedecari ale rapedei nòstre întariri și înaintari.

Una natiune relativamente asia de puçinu numerósa cá a nòstra, nu are poteri superflue, ci de voiesce rapede înaintandu a se conservá, are lipsa de conlucrarea tuturor membriloru, câtî numera în sinulu seu; deci déca numai o parte 'și implinesce datori'a cátra ea, éra o parte însemnata stá cufundata în noianulu nepasarei prin indiferentismu egoisticu séu prin o amortire sufletésca; rapedeá aventare și întarirea unei atari natiuni e unu lucru inoposibilu. Chiaru din acestu punctu de vedere, a-si dori dara, cá acelea rele, ce ne mai bantuescu în asta privintia se le putemu cátu de curându delaturá, se putemu reinviá în toti ai nostri unu semtiementu caldurosu pentru fericirea patriei și natiunii, unu interesu viu pentru binele acelora; un'a silintia comuna și solidaritate pentru înaintarea în cultur'a spirituala și în buna starea materiala; de ôrece ni este cunoscutu, cá în unu restimpu asia de scurtu, de candu adeca putemu resuffá mai liberi, ne aflandu-ne în stare a repará tóte inapoierile nòstre seculare — suntemu inca langa tóta propasirea facuta pana acumu, remasi tare îndereptu, și pentruca totu asia de bine ne pòte fi cunoscutu și aceea, cá tempulu presentu alu civilisatiunii și alu munciei (acestu seclu, în care omulu cu radiele sórelui zugravesce, prin electricitate conversédia și calatoresce cu puterea aburelui, acestu seclu în care o parte a omenirei propasiesce în civilisatiune cu pasi asia gigantici) nu e asemenabilu cu seclurile trecute; singuru aceea, cá ni-amu conservatu individualitatea nòstra natiunale în acelea secluri, în sine nu e inca unu talismanu de asigurare, cá adeca cu midiulócele vechie ne vomu putea sustie-ne și în viitoriu; și cá acumu acele popóra, cari nu se îngrijesc de conservarea individualitatii natiunale și nu se siliescu cu tóta repediunea de a se apropiá de cultur'a popóreloru celoru mari și adevératu civilisate; voru peri, absorbanduse și contopinduse în alte popóra mai mari, mai vengióse și civilisate.

Deci, dupace (precumu m'amu năștitu a dovedi) genera-

lisarea silintiei între toti membri natiunii nòstre de a conlucră spre binele ei, se pòte efectúa numai prin o crescere patriotico-natiunala a junimei de amendoue secsele și dupace déca ni-arú lipsi vehicululu celu mai nepretiuibilu alu insufletirei, isvorande din o astufeliu de crescere natiunala, o grabnica aventare nici pre calea culturai nu e de speratu; nu potú întrelasá a ve trage atentiunea la aceea, cá spre a pune unu fundamentu solidu spre rapede înaintare și conservarea individualitatiei nòstre natiunali, se nisumu cu tóte poterile a da tenerimei nòstre de amendoue secsele o crescere ratiunala în spiritu patrioticu și natiunalu, fara inse a cadea în aceea eróre, de a înplantá în ei ura și dusmania pentru totu, ce se tiene de alta natiune. Ér în cátu în specie pentru secsulu frumosu (acaroru întrelasare a creșterei natiunale ni-arú fi fôrte daunósa) ve tragu atentiunea la aceea împregiurare cunoscuta, cá în tóta Transilvani'a (afara de trei patru scoli mai mici de fetitie, sustarea carora o putemu multiami reuniunei femeiloru nòstre prea onorabile) n'avemu institúte mai mari pentru fetitie, și ve provocu se ve dati tempu a ve interesá și de aceea cestiune, cá cumu s'ar putea, buna-óra prin bani adunati prin colecte séu pre calea asociarei etc. delaturá acestu defectu mare cátu mai de graba?

În fine, cá se delaturamu barem în parte împedecarile rapedei înaintari a nòstre, și cá se putemu propasi cu ceva mai iute, și pana atunci, pana ce ne vomu putea bucurá de rezultatele multiamitórie ale creșterii patriotico-natiunale a tótei generatiunii june; din acestu scopu recomandu éra, cá pre langa alte midiulóce de reinviare folosite pana acuma, se binevoiesca prea on. asociatiune a pune în lucrare și acele midiulóce de îndemare la fapte salutare pentru binele natiunii, cari amu avutu onóre a le proiectá în partea I. a acestei disertatiuni modeste, și din acelu scopu, cá se avemu și pentru secsulu frumosu alu nostru cu unu midiulocu mai multu, spre cunóscerea a istoriei nòstra și spre înaltierea semtiului seu patrioticu și natiunalu, me încumetu a propune, cá prea onor. adunare generala se binevoiesca a se îngrijí prin escrierea unui premiu, cá cátu de de-graba se se compuna o carte de lectura istorica pentru secsulu frumosu, în care se fia cuprinse intru unu stilu placutu atragatoriu și insufletitoriu episodele cele mai frumóse și maretie din istori'a strabuniloru nostri romani și mai cu séma a istoriei nòstre proprie, și care se fia prevediuta cu portretele celoru mai vestiti și celoru mai de caracteru strabune și strabuni ai nostri și cu tablouri bine efectuate, cari se infaciosiedie momentele cele mai glorióse ale acelei istorii.

(Va urma.)

Dictionariulu

UNGURESCU-ROMANESCU

compusu de Georgie Baritiu, Brasiovu 1869, formatu 8° mare, 41 cóle, se afla depusu spre vendiare la librariile din Brasiovu, Sibiiu, Clusiu, Lugosiu, Temisióra, cu pretiulu originale ficu 3 fr. 70 cr. leg. tíepenu cu piele, și 3 fr. 20 cr. v. a. legatu usioru. Anume pentru comitate sunt depuse în Clusiu la librariile dloru I. Stein și Lad. Demjén. În Sibiiu la librari'a S. Filtsch.